

ABSTRAKT

Bitwa Krakowska 1914 r. to wydarzenie (starcie zbrojne) mające miejsce w trakcie trwania Wielkiej Wojny, na terenie kraju koronnego austriackiego Królestwa Galicji i Lodomerii, leżącego wówczas w granicach Cesarstwa Austrii, Austro-Węgier zaś po odzyskaniu niepodległości (częściowo) na terenach Polski. W wyniku walk stoczonych na terenach podkrakowskich (przedpolu Twierdzy Kraków) skutkujących zatrzymaniem „rosyjskiego walca parowego”, oraz szeregu późniejszych kampanii zmieniły się losy wojny na wschodzie. Wydarzenie to miało znaczący wpływ na przebieg całej Wielkiej Wojny oraz decydujący dla sytuacji wojennej i powojennej w całej Europie wschodniej.

Wraz z naturalnym rozwojem historycznym miasta Kraków przez kolejne wieki wznoszono na jego terenie lub obrębie, różnego typu obiekty i struktury mające na celu zabezpieczyć jego mieszkańców przed niebezpieczeństwem oraz wszelkiego rodzaju, wpływom, agresją z zewnątrz. Wraz z systematycznym rozwojem myśli fortyfikacyjnej i ewolucji taktyki wojennej, funkcja ta również się rozwijała prowadząc ostatecznie w XIX i XX w. do formy niezwykle rozbudowanych i skomplikowanych w postaci miast twierdz. Doktryna powstrzymania wroga z bezpiecznej odległości stała się wówczas dominującą zasadą. Analizując ten okres historyczny należy stwierdzić że systematyczny rozwój Twierdzy trwał praktycznie nieprzerwanie do momentu bezpośredniego rozpoczęcia działań wojennych związanych z (wyczekiwaną przez tak wielu) wojną. Rozbudowa niepowtarzalnego i wyjątkowego systemu umocnień wchodzących w skład Twierdzy Kraków jest dziś bardzo słabo znana, natomiast w obrębie obiektów, struktur i relikwów nie widocznych praktycznie nieznana i zapomniana.

Celem mojej pracy jest przedstawienie w usystematyzowany sposób dotychczasowych efektów prac badawczych prowadzonych na obszarze przebiegu Bitwy Krakowskiej, oraz fortyfikacji z nią związanych. Zebranie pozyskanych w badaniach materiałów archeologicznych na temat walk oraz skatalogowanie struktur i obiektów mających wpływ (związanych) na przebieg tytułowego wydarzenia. W krajobrazie opisywanego rejonu wciąż są widoczne liczne pozostałości związane z działaniami stron walczących. Konieczne w tym wypadku jest ich udokumentowanie, rozpoznanie i interpretacja ponieważ walki prowadzone były w obrębie dwóch wojen światowych a ich trafna identyfikacja nie zawsze okazuje się być oczywista. Przetrwale do dnia dzisiejszego obiekty należy również zinwentaryzować i udokumentować ze względu na ich coraz szybszy zanik, zmianę formy czy postępującą destrukcję. Nie bez znaczenia jest fakt, że na omawianym obszarze zagrożenia dla pozostałości

(zabytków) przejawiają swoje pełne spektrum, wpływając negatywnie z każdym dniem na możliwości rejestracji i możliwości poznawcze.

Z racji obszerności tematu, dostępności materiałów oraz wyników prowadzonych prac, a także wielokrotnie spotykanej fragmentaryzacji dostępnych opracowań i materiałów, praca ta będzie w niektórych miejscach wykraczała poza przyjęte ramy. Aby móc, w możliwie jak najpełniejszy i jak najbardziej rzetelny sposób, przedstawić problem Bitwy Krakowskiej w zakresie analizy archeologicznej, architektonicznej oraz historycznej będzie omawiać poszczególne zagadnienia w czterech rozdziałach, które dotyczą kolejno: stan ubazy źródłowej, badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych, stanu zabytków jako reliktyw pola bitwy oraz procesów przemian stanu i znaczenia zabytków Twierdzy Kraków, jako pola bitwy. Zaznaczyć należy że w pracy tej nie jestem w stanie w sposób pełny omówić tak rozległego zagadnienia. Dlatego wielokrotnie do uzupełnienia podstawowych danych zebranych metodami archeologicznymi konieczne jest dalsze uszczegółowienie ich specjalistyczną wiedzą historyczną, konserwatorską, techniczną i każdą z innych dziedzin nauki która tylko w stanie przybliżyć nas do poznania tego wydarzenia. Wprowadzenie do obiegu naukowego źródła informacji na temat wyników badań archeologicznych uzyskanych w trakcie prowadzonych prac, powinno być traktowane jako naturalne zwieńczenie procesu badań terenowych, jak również obowiązku badacza czy instytucji która zleciła badania. Prowadzone przez autora prace trwające przeszło 7 lat nie dają możliwości uchwycenia wszystkich elementów składowych, a tym samym wskazują i argumentują konieczność dalszej pracy nad poruszonym zagadnieniem. Specyficzny charakter badań nad zagadnieniem wpłynął na konieczność doboru odpowiednich metod badawczych do charakterystyki wielu stanowisk terenowych. Przyjęta metodyka może być poddana krytyce co nie zmienia faktu, że zastosowanie tych samych kryteriów oceny obiektów umożliwiło zestandaryzowanie kart katalogowych, wskazujących przede wszystkim na specyfikę i rodzaj zagadnienia z którym należy się zmierzyć podczas dalszych szczegółowych badań.

Trudne aspekty związane z minionymi wydarzeniami, rozbudowanymi fortyfikacjami i archeologicznymi reliktywami odnalezionymi podczas wielu prac ratowniczych i przypadkowych odkryć, pozwoli lepiej zrozumieć zbiór planów oraz fotografii umieszczonych przy opisach w tekście niniejszej pracy. Ze względu na znaczny obszar analizy poszczególnych stanowisk najważniejsze struktury zostały oznaczone numerycznie oraz finalnie na mapie zbiorczej. Szczegółowe położenie, cechy, oraz uwarunkowania, reprezentują mapy powiększonych obszarów zewnętrznego pierścienia umocnień Twierdzy Kraków, podzielone na tzw. sektory.

Badania archeologiczne dostarczyły nam wielu cennych informacji wzbogacając naszą wiedzę. Pozwoliły również poznać i zrozumieć wydarzenia historyczne związane z tytułową bitwą, jednak nigdy nie będziemy w stanie określić jak wiele zostało jeszcze do odkrycia. Tak długo jak długo będą trwać badania, należy mieć nadzieję że zakończone zostaną sukcesem, wnosząc informacje składające się na wielką mozaikę historii. Pozyskanie wiedzy o minionych wydarzeniach, lub poznanie na nowo aspektów życia ludzi i walczących żołnierzy, może doprowadzić do odkrycia dotychczas nieznanymi obszarów. Oczywiście należy sobie zdawać sprawę, że są to wielokrotnie próby wręcz heroiczne sięgnięcia i odgadnięcia sfery tak nieuchwytniej, że najprawdopodobniej pełnej wiedzy na ten temat nie pozyskamy nigdy. W perspektywie ciągłego rozwoju nauki, proces polegający na obowiązku zadawania pytań i poszukiwania odpowiedzi przez badania nie zwalnia nas ze starań i podejmowania wysiłku w dążeniu do celu, niezależnie od tego jak by był on odległy.

Słowa klucze: ARCHEOLOGIA WOJNY – TWIERDZA KRAKÓW – FORTYFIKACJE – MIASTO – BITWA – UZBROJENIE – FORT.

